

РІШЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.085 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» на підставі прилюдного захисту дисертації «Корпоративні права та обов'язки учасника товариства з обмеженою відповідальністю» за спеціальністю 081 «Право» 23 грудня 2022 року.

Суханов Максим Олександрович, 11.05.1995 року народження, громадянин України, освіта повна вища. У 2018 році закінчив Львівський національний університет імені Івана Франка, здобув ступінь магістра за спеціальністю «Право» та отримав кваліфікацію магістра права (диплом з відзнакою).

З 09.2018 по 09.2022 року навчався в аспірантурі на кафедрі інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка (денна форма навчання).

Працює на посаді завідувача Лабораторії практичного права «Юридична клініка» Львівського національного університету імені Івана Франка з жовтня 2021 року до цього часу за основним місцем роботи.

Працює асистентом кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка з лютого 2019 року до цього часу за сумісництвом.

Дисертацію виконано на кафедрі інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів.

Науковий керівник: Яворська Олександра Степанівна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів.

Здобувач має 15 наукових публікацій, з них 6 публікацій надрукованих у фахових виданнях, 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, а також 8 тез доповідей і повідомлень на конференціях.

1. Суханов М.О. Характеристика правового регулювання діяльності товариств з обмеженою відповідальністю та корпоративних прав їхніх учасників за правом країн ЄС ТА США. Науковий Вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». Випуск №57. Том №1. 2019. С.88-91.

2. Суханов М.О. Характеристика підстав набуття корпоративних прав та обов'язків учасника товариства з обмеженою відповідальністю в порядку правонаступництва. Підприємництво, господарство і право. 2020. №4. С.48-53.

3. Суханов М.О. Аналіз практики Верховного суду щодо судового захисту корпоративних прав учасників товариства з обмеженою відповідальністю. Право і суспільство. 2021. №1. С.56-61

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

1. Пилипенко Пилип Данилович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри соціального права Львівського національного університету імені Івана Франка. Без зауважень.

2. Синчук Світлана Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри соціального права Львівського національного університету імені Івана Франка, надала позитивну рецензію із зауваженнями:

1. У запропонованій новизні та безпосередньо у тексті роботи Суханов М.О. пропонує передбачити механізм повідомлення учасників ТОВ про намір продати свою частку (частину частки) третій особі через товариство. Учасник ТОВ, що бажає відчужити частку, подає письмове повідомлення товариству. Товариство зобов'язане направити копію повідомлення всім іншим учасникам ТОВ впродовж визначеного строку за рахунок того учасника ТОВ, який має намір відчужити частку. Відтак, дисертант пропонує процедурні моменти механізму повідомлення визначати локальними актами товариства. Цей момент видається доволі дискусійним, оскільки, як показує практика господарської діяльності товариств з обмеженою відповідальністю, зазвичай такі товариства є доволі «закритими» структурами та кількість учасників такого товариства зазвичай є не більшою 2-6 учасників. Видається, що такий механізм повідомлення є нераціональним як і з позиції часових рамок, так і з позиції економічної доцільності, оскільки учасники товариства знайомі між собою і можуть вирішити питання реалізації переважного права та повідомлення про продаж без залучення товариства.

2. У роботі наскрізно згадується про зміни до Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», які наберуть чинності з 01 січня 2023 року. Однією із таких новел є часткова зміна правової природи корпоративного природу, оскільки корпоративний договір з 2023 року може бути оплатним. У роботі також зазначено про новий інститут обліку часток товариства з обмеженою відповідальністю, проте власна оцінка щодо таких нововведень відсутня

3. Шпуганич Ірина Ігорівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, надала позитивну рецензію із зауваженнями:

1. У п. 6 висновків до роботи Максим Олександрович вказує на договір, як правову підставу відчуження частки в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю. Водночас, акцент зроблено на тому, що такий договір

укладається у письмовій формі. З таким твердженням дисертанта складно однозначно погодитися. Адже у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» (ч. 5 ст. 17) серед документів, що подаються для державної реєстрації змін до відомостей про розмір статутного капіталу, розміри часток у статутному капіталі чи склад учасників товариства з обмеженою відповідальністю, виділяється акт приймання-передачі частки (частини частки) у статутному капіталі ТОВ (а не відповідний договір, на виконання якого складений акт). Це дає підстави стверджувати, що укладення відповідного договору винятково у письмовій формі договору не є обов'язковим. Отож сформульований у роботі висновок є дещо дискусійним та потребує додаткової аргументації.

2. Максим Олександрович у роботі детально зупиняється на характеристиці основних корпоративних прав учасника ТОВ. Водночас, він лише мимохіть згадує про особливі корпоративні права учасника ТОВ, якому належить 95 і більше відсотків статутного капіталу ТОВ. На відміну від Закону України «Про акціонерні товариства», Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» не містить норм, які б регламентували так звані процедури «сквіз-аут» та «сел-аут». Однак, в межах досліджуваної тематики роботи доцільним видається розкриття можливості та перспектив впровадження таких механізмів і для товариств з обмеженою відповідальністю.

4. Бігняк Олександр Валентинович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри історії держави і права Національного університету «Одеська юридична академія», надав позитивний відгук із зауваженнями:

1. Дисертація здобувача спрямована на дослідження новел правового регулювання корпоративних прав та обов'язків учасника товариства з обмеженою відповідальністю. На це наголошує безпосередньо дисертант у тексті роботи, зокрема у вступі (ст.22 дисертації). Автор зазначає, що Законом «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» змінюються підходи у правовому регулюванні статусу товариства та його учасників, здійснюється реформування системи корпоративного управління, запроваджуються нові поняття та інструменти (корпоративний договір, безвідклична довіреність з корпоративних прав, значні правочини, правочини із заінтересованістю, що прямо або опосередковано стосуються корпоративних прав та обов'язків учасника у такому товаристві).

Позитивно оцінюючи детальний аналіз застосування корпоративного договору та його вплив на реалізацію корпоративних прав та обов'язків учасника товариства, дисертантом практично не згадано про безвідкличну довіреність з корпоративних прав. Видається, що аналіз корпоративного договору без використання механізму безвідкличної довіреності з корпоративних прав звужує можливості для наукового осмислення вищезгаданого інституту та його застосування на практиці.

2. Схвально оцінюючи дихотомічний поділ порядку виходу учасника на “умовний” та “безумовний”, все ж видається, що дисертантом недостатньо детально проаналізовано усі аспекти та наслідки такого виходу. Дійсно, дисертантом акцентовано увагу на порядку виходу в залежності від розміру частки та згадано про необхідність проведення відповідних розрахунків. В той же час, особливості виплати такої частки розкрито доволі поверхнево. Зокрема, відсутній аналіз щодо особливостей заміни грошових коштів зобов'язанням із передачі такого майна. На практиці, такі випадки є непоодинокими, коли товариство має обов'язок провести відповідний розрахунок, але грошових коштів станом на момент розрахунку недостатньо.

Інший важливий аспект щодо виходу учасника, який недостатньо розкритий дисертантом – надання доступу до документів фінансової звітності, інших документів, необхідних для визначення вартості його частки, оскільки визначення вартості частки також може бути моментом, де є ймовірність виникнення корпоративних спорів.

3. Автор стверджує, що однією із передумов прийняття Закону «Про ТОВ» став обов'язок України, відповідно до Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством, привести вітчизняне корпоративне законодавство у відповідність до сучасних європейських стандартів, серед яких важливу роль відведено вдосконаленню правового регулювання корпоративних прав та обов'язків учасника товариства з обмеженою відповідальністю (corporate legal rights and obligations in the limited liability company). Однак, станом на сьогодні, Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством є недіючою, а обов'язки щодо гармонізації законодавства України до вимог ЄС передбачені Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

4. Здобувач обґрунтовує актуальність дослідження необхідністю привести вітчизняне корпоративне законодавство у відповідність до сучасних європейських стандартів. У цьому контексті було б цікаво почути думки дисертанта про ступінь гармонізації законодавства України про ТОВ, зокрема правового регулювання корпоративних прав та обов'язків учасника товариства з обмеженою відповідальністю та конкретизовані пропозиції щодо підвищення рівня його апроксимації до права ЄС.

5. Запорукою успіху будь-якого дослідження дисертаційного рівня є творче використання методології наукового дослідження. Певною вадою роботи є недостатньо докладна її характеристика. Вимагають пояснення розмежування дефініцій «методи» та «прийоми» наукового пізнання.

6. Надаючи характеристику методів дослідження, необхідно надати роз'яснення ролі раціональних та ірраціональних засобів пізнання в ієрархії методів, які застосовувалися при впровадженні представленого дослідження та їх значення для отримання достовірності його результатів.

7. Твердження автора щодо підстав набуття корпоративних прав учасника ТОВ вступають у певну колізію. Так, на с. 4 автор стверджує, що підставами набуття корпоративних прав учасника ТОВ є юридичний склад – прийняття рішення про створення товариства; державна реєстрація товариства; внесення майнового вкладу в статутний капітал ТОВ, а далі вказує, що похідними підставами набуття корпоративних прав та обов'язків учасника ТОВ є: 1) відчуження частки в статутному капіталі ТОВ; 2) перехід частки до спадкоємця або правонаступника учасника-юридичної особи в процесі реорганізації; 3) звернення стягнення на частку учасника товариства.

8. Автор має надати пояснення щодо місця у юридичному складі 3 пункту, який утворює підстави виникнення корпоративних прав учасника ТОВ, адміністративних процедур.

9. Висновок – це остаточна думка про що-небудь, логічний підсумок, тому автор формулює висновок 10 неналежним чином, а саме: «Проаналізовано переважне право учасника ТОВ на придбання частки, що пропонується для продажу третій особі. Запропоновано механізм повідомлення учасників ТОВ про намір продати свою частку (частину частки) третій особі. Учасник ТОВ, що бажає відчужити частку, подає письмове повідомлення товариству. Товариство зобов'язане направити копію повідомлення всім іншим учасникам ТОВ протягом встановленого строку за рахунок того учасника ТОВ, який має намір відчужити частку. Запропоновано процедурні моменти механізму повідомлення визначити локальними актами товариства», що не може розглядатися як логічний підсумок.

10. Дисертаційну роботу прикрасило б виділення структурного компоненту (підрозділу), де б висвітлювалися особливості врегулювання прав та обов'язків учасника товариства з обмеженою відповідальністю в Європейському Союзі та державах-членах. Наразі певні положення наведені в дисертаційному дослідженні, однак вони розпорошені в роботі, а дисертант в багатьох випадках обмежується їх наведенням, не здійснюючи при цьому їх аналізу та можливостей врахування при реформуванні законодавства України (наприклад с. 37, 165)

5. Сіщук Ліліана Василівна, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач Лабораторії проблем корпоративного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У першому розділі дисертаційного дослідження М. О. Сухановим розглянуто загальнотеоретичні положення правового регулювання корпоративних прав та обов'язків учасника товариства з обмеженою відповідальністю, у зв'язку з чим у першому пункті новизни визначено, що «корпоративні права учасника товариства слід розглядати як сукупність самостійних суб'єктивних прав, що виникають з майнової та/або особистої участі в товаристві, види, зміст та особливості реалізації яких визначені законодавством, локальними актами товариства та корпоративними договорами у разі їх укладення учасником» (стор. 25, 65 – 66 дисертації). У цілому погоджуючись з визначенням корпоративних прав, до окремих положень дефініції є питання. По-перше, автором подано визначення корпоративних прав як «самостійних суб'єктивних прав», але у роботі не розкрито думку дисертанта про те, в чому саме полягає самостійність корпоративних прав, що може наштовхнути на думку про різну природу корпоративних прав, що входять до змісту суб'єктивного корпоративного права, про можливість відчуження окремих елементів суб'єктивного корпоративного права, що включає в себе і право на участь, і право на інформацію, і права на дивіденди та активи тощо. По-друге, автором зазначено, що корпоративні права виникають з майнової та / або особистої участі в товаристві, але теж у роботі немає чіткого аргументування розуміння майнової та / або особистої участі в товаристві з обмеженою відповідальністю, оскільки у дефініції, що закріплена у ГК України зазначено, що корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації. Окрім того, у дисертації не розкрито позицію автора щодо правової природи суб'єктивного корпоративного права та його співвідношення з часткою у статутному капіталі товариства з урахуванням діючих наукових концепцій. Адже у другому розділі дисертантом зазначено, що на основі положень діючого закону про товариства з обмеженою відповідальністю предметом договору про відчуження є частка у статутному капіталі, а не корпоративні права (стор. 102 дисертації). Однак з набранням чинності новим Законом України «Про акціонерні товариства» будуть внесені зміни й до Цивільного кодексу України, у нормах якого буде йти мова про корпоративні відносини та корпоративні права. Робоча група з рекодифікації Цивільного кодексу України теж ще з 2019 року висуває пропозиції розширити перелік об'єктів цивільних прав, що визначені у ст. 177, й доповнити його в тому числі таким об'єктом, як корпоративні права. Тому доречно було б дослідити теоретичні підходи до поняття «статутний капітал», «частка у статутному капіталі», «корпоративні права». У зв'язку з цим не зовсім погоджуюся з висновками М. О. Суханова щодо настання правових наслідків у результаті накладення арешту на корпоративні права / частку у статутному капіталі (стор. 135 – 136 дисертації). В обох випадках обмеження буде стосуватися виключно розпорядження корпоративними правами / часткою у статутному капіталі, що підтверджено й аналізом судової практики вищих судових інстанцій.

2. Позитивно сприймається підхід автора, згідно якого розмежовано акти локальної дії (рішення загальних зборів, статут, положення про органи управління товариством та про філії (представництва) і правочини – договір про створення товариства, договір про злиття (приєднання), корпоративний договір. Однак дисертантом зазначено, що локальні акти товариства з обмеженою відповідальністю слід розглядати як акти, що приймаються уповноваженими органами товариства або його засновниками/учасниками для досягнення визначеної мети діяльності та врегулювання відносин в товаристві із врахуванням інтересів учасників товариства з обмеженою відповідальністю та вимог законодавства (стор. 27, 43, 51 дисертації). У даному визначенні локальних актів товариства викликає сумнів твердження, що такі акти приймаються або органами товариства, або засновниками/учасниками товариства. Адже, як відомо, всі локальні акти товариства з обмеженою відповідальністю приймаються органами товариства – загальними зборами учасників, виконавчим органом та / або наглядовою радою, якщо така створена згідно вимог статуту товариства. Щодо засновників та учасників товариства, то останні можуть безпосередньо укладати тільки договори або вчиняти односторонні правочини.

3. У дисертації розглянуто роль корпоративного договору у механізмі правового регулювання корпоративних прав і обов'язків учасників товариства з обмеженою відповідальністю і окреслено положення про забезпечення виконання цього договору, а саме, що найбільш ефективним способом забезпечення належного виконання обов'язків сторонами такого договору є неустойка, яка може носити виключно договірний характер (стор. 26, 61 – 62, 66 – 67 дисертації). У цілому така позиція автора сприймається, але у роботі зазначено, що способами правового захисту учасників корпоративного договору є: вимога про сплату неустойки; вимога про відшкодування збитків; вимога виконання зобов'язання в натурі; вимога про встановлення обов'язку продати свою частку у випадку порушення учасником умов корпоративного договору, а також окреслено випадки і можливість їх застосування. Тому варто дійти до висновку, що найбільш ефективним способом забезпечення виконання корпоративного договору може бути не якийсь конкретний спосіб забезпечення, а той спосіб, що відповідає реальному забезпеченню виконання змісту корпоративного договору. Для прикладу, у випадку голосування на загальних зборах учасників з питань порядку денного не за домовленістю, що існує між учасниками товариства, навряд чи неустойка буде найбільш ефективним способом забезпечення виконання корпоративного договору чи його частини, що містить домовленість про голосування на загальних зборах учасників товариства.

4. Досліджуючи первинні підстави набуття корпоративних прав у товаристві з обмеженою відповідальністю, у дисертаційній роботі запропоновано розглянути можливість закріплення у чинному законодавстві України положення про те, що внеском до статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю можуть

бути не лише майнові вклади, а й особисті (наприклад, зобов'язання щодо виконання робіт чи надання послуг у визначеному обсязі та строки на користь товариства) (стор. 26, 79–80 дисертації). Вказана позиція підкріплена досвідом правового регулювання внесення вкладів у американські та французькі компанії щодо можливості внесення немайнових прав, контракту на надання послуг тощо. Варто зазначити, що згідно норм чинного законодавства право на внесення вкладів у вигляді професійних та інших знань, навичок та вмій передбачено ст. 1133 Цивільного кодексу України щодо створення простого товариства на підставі договору без створення юридичної особи. Щодо вкладів до статутного капіталу юридичних осіб, зокрема товариств з обмеженою відповідальністю, то варто зазначити, що запозичений довід може неоднозначно вплинути на функціонування юридичних осіб, адже варто враховувати ряд факторів, які впливають на ведення бізнесу в Україні – стан ринкової економіки в Україні, рівень правової корпоративної культури та етики, необхідність створення надійної та стабільної ділової репутації для отримання довіри від зовнішніх інвесторів тощо. Тому, з одного боку, вказані пропозиції змін є прогресивними і мають право на впровадження в життя, а з іншого боку, такий підхід може стати площадкою для зловживань учасниками товариства, адже послуга, як правило, споживається у процесі її надання, а оцінка залежить не тільки від якості послуг, але й особистості надавача послуги, що не завжди буде співмірним та вигідним чи то для учасника, якщо послугу надавати багаторазово, чи то для товариства, якщо послугу надавати одноразово. Теж саме зауваження стосується й виконання робіт. Адже створення юридичної особи символізує в першу чергу намір на довгостроковий період ведення підприємницької діяльності, а для досягнення певного одноразового результату достатньо укласти й договір про спільну діяльність.

Загальна оцінка роботи і висновок. Дисертаційне дослідження Суханова Максима Олександровича на тему «Корпоративні права та обов'язки учасника товариства з обмеженою відповідальністю» є самостійною та ґрунтовною науковою працею, що виконана з дотриманням вимог академічної доброчесності. У ній досліджені підстави набуття та припинення корпоративних прав та обов'язків, зміст відповідних корпоративних прав та обов'язків, проаналізовано значну кількість судової практики та іноземного досвіду щодо вказаного предмету дослідження.

Дисертантом запропоновані зміни до законодавства з метою покращення правового регулювання корпоративних прав та обов'язків.

Результати дослідження можуть бути використані при підготовці навчально-методичних посібників і підручників, для проведення лекційних та практичних занять.

Результати досліджень, які відображені у дисертаційній роботі та опубліковані у наукових статтях, належать автору і є його науковим доробком. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на

відповідне джерело. Праць, опублікованих у співавторстві, немає. Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження забезпечено поєднанням філософських, загальнонаукових, спеціально-наукових методів. Отримані результати суттєво розширюють дані про правове регулювання корпоративних прав та обов'язків учасника товариства з обмеженою відповідальністю.

За кількістю і рівнем публікацій, апробацією на наукових конференціях дисертація **«Корпоративні права та обов'язки учасника товариства з обмеженою відповідальністю»** відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор, **Суханов Максим Олександрович**, заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Результати відкритого голосування:

«За» 57 н/ів членів ради,

«Проти» — членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.079 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, присуджує **Суханову Максиму Олександровичу** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Голова спеціалізованої
вченої ради
ДФ 35.051.085

проф. Пилип ПИЛИПЕНКО

